

УДК 371.134 (045)

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ВНЗ

Ю.М.Косенко

Анотація. В статті розкривається сутність творчої особистості майбутнього вихователя, умови її формування в процесі професійного навчання.

Ключові слова: творча особистість, вихователь, професійне навчання.

Аннотация. В статье раскрывается сущность творческой личности будущего воспитателя, условия ее формирования в процессе профессионального обучения.

Ключевые слова: творческая личность, воспитатель, профессиональное обучение.

Summary. The author in the article reveals the essence of creative personality of prospective pre-school teacher and the conditions of its forming in the process of professional training.

Key words: creative personality, pre-school teacher, professional training.

Постановка проблеми. Швидкі темпи розвитку сучасного суспільства, зміни, що відбуваються у різних сферах людського життя, зумовлюють зростання соціальної ролі творчої особистості – людини з високим рівнем інтелекту, активної, мобільної, здатної до продуктивної праці, інноваційної діяльності, особистісного самовираження у професії. В умовах інноваційних змін, що сьогодні відбуваються в системі дошкільної освіти України, особливо відчутна потреба у вихователях, спроможних бути творцями педагогічного процесу в дошкільному навчальному закладі, впроваджувати новітні педагогічні технології, створювати розвивальне творче середовище для своїх вихованців, спонукати їх до творчого самовираження. За таких умов актуалізується проблема формування творчої особистості педагога дошкільної освіти ще на етапі його професійного навчання.

Аналіз досліджень і публікацій. За визначенням філософів, психологів, педагогів (В.Андреев, Д.Богоявленська, Р.Грановська, А.Зак, В.Кан-Калик, Н.Кічук, В.Цапок та ін.) творча особистість – це індивідуальність, яку вирізняє високий рівень загальних і професійних знань, прояв творчих здібностей, потяг до нового, оригінального [1; 2; 3]. До найважливіших якостей творчої особистості педагога Ю.Кулюткін відносить: прагнення до самореалізації, що характеризується проявом власних творчих сил і здібностей, постійним зростанням та збагаченням власних внутрішніх можливостей, що впливає на підвищення рівня професійної діяльності; захоплення справою як життєвим покликанням, що є проявом високої зацікавленості, глибокої задоволеності професійною діяльністю, постійної готовності до вдосконалення себе у професії; аутентичність особистості як щиро та відверту позицію

Матеріали конференції "Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти"

у ставленні до себе та інших, здатність до висловлювання власних суджень, повна самостійність в оцінках; впевненість у власних силах, оцінка своїх сил і можливостей адекватно досвіду; індивідуальність і гнучкість педагогічних дій як здатність до самостійної постановки цілей, оригінальності й неупередженості під час вирішення проблем, готовність вести за собою інших; критичність і високий ступінь рефлексії, що виявляється у постійній увазі до адекватності власних дій і вчинків, нетерпимості до недоліків і непродуманих рішень, в умінні вчитися на помилках, постійному аналізі та осмисленні власної діяльності; дитяча сприйнятливості і відкритість у ставленні до нового – поєднання зрілої думки з дитячою свіжістю сприйняття [5]. За С.Сисоєвою, творчу особистість характеризує інтелектуальна активність, спрямованість на творчість, специфічні провідні мотиви (творчий інтерес, захопленість творчим процесом, прагнення досягти результату, необхідність реалізувати себе), а найважливішими її рисами виступають: пошуково-проблемний стиль мислення, розвинена творча уява, фантазія, специфічні особисті якості (допитливість, самостійність, цілеспрямованість, готовність до ризику) [6; 7]. Психолого-педагогічними дослідженнями (Ш.Амонашвілі, В.Андрєєв, Т.Альтшуллер, В.Кан-Калик, Н.Кузьміна, В.Моляко, С.Сисоєва та ін.) доведено, що саме творча особистість педагога є визначальним чинником виявлення та розвитку творчих можливостей вихованців. Ми поділяємо такі наукові погляди, й у процесі здійснюваної нами розвідки було встановлено, що:

- *по-перше*, виховання творчої особистості дитини дошкільного віку, що задекларовано у державних документах про освіту (Закон України „Про дошкільну освіту”, Базовий компонент дошкільної освіти, Базова програма розвитку дитини дошкільного віку „Я у світі”), спроможний забезпечити вихователь, який не лише усвідомлює сутність творчого характеру своєї професійної діяльності, а й водночас володіє якостями творчої особистості, необхідними знаннями, уміннями і навичками, що дозволяють реалізувати творчий підхід в освітньо-виховній роботі з дошкільниками;

- *по-друге*, творчий підхід вихователя у роботі завжди породжує нові педагогічні ідеї, ефективні методичні розробки, педагогічні технології, впровадження яких у навчально-виховний процес дошкільного навчального закладу покращує якість дошкільної освіти;

- *по-третє*, сучасний дошкільний навчальний заклад чекає на вихователя, який готовий працювати в умовах інноваційних змін, що відбуваються у дошкільній освіті, запроваджувати новітні педагогічні технології, ініціювати та реалізовувати власні творчі проекти, проявляти здібності, навички творчої діяльності, створювати таке освітнє середовище для своїх вихованців, яке б виховувало творчу особистість.

Як бачимо, необхідність забезпечення творчого розвитку студентів спеціальності „Дошкільна освіта” як суб’єктів фахової підготовки у вищому навчальному закладі – беззаперечна. Формування творчої особистості майбутнього педагога дошкільної освіти позиціонуємо як запоруку досягнення успіху, самореалізації у подальшій професійній діяльності.

Пропонована стаття має за **мету** розкрити педагогічні умови формування творчої особистості майбутніх вихователів на етапі професійного навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування творчої особистості студента у вищому навчальному закладі ми розглядаємо насамперед як процес стимулювання творчого ставлення студентів до професійного навчання, прояву їхньої творчої активності в опануванні обраним фахом. Під творчою активністю студента розуміємо особистісне утворення, яке характеризує його прагнення до творчого (перетворювального) засвоєння професійних знань та вмінь; прояв креативного мислення як здатність сприймати нові ідеї, чутливість до актуальних проблем сучасної психолого-педагогічної науки, здатність до оригінального, варіативного, нешаблонного розв’язання педагогічних проблем; прояв творчих здібностей в теоретичному і практичному опануванні спеціальністю, у власному саморозвитку.

Як же організувати навчально-виховний процес у ВНЗ так, щоб стимулювати творче ставлення студентів до професійного навчання? Як забезпечити творчий розвиток особистості майбутнього вихователя у навчально-пізнавальній, науково-дослідницькій роботі, різноманітних видах художньо-творчої діяльності? На підставі вивчення наукових джерел в означеному проблемному полі, досвіду роботи випускаючих кафедр спеціальності „Дошкільна освіта” у Маріупольському, Херсонському державних університетах, Бердянському державному педагогічному університеті, Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії, інших ВНЗ України, власного багаторічного досвіду роботи у вищій школі, доходимо висновку, що формування творчої особистості майбутнього педагога дошкільної освіти зумовлене:

- творчим ставленням тих, хто причетний до професійної підготовки студентів, до виконання своїх професійних обов’язків, постійним удосконаленням професійної майстерності викладачів, широким

запровадженням інноваційних педагогічних технологій особистісно орієнтованого спрямування, різноманітних форм творчої співпраці зі студентами;

– організацією аудиторної, позааудиторної та практичної роботи студентів упродовж усього періоду навчання на засадах творчого, особистісно орієнтованого підходів, суб'єктності студента у професійній підготовці;

– зміщенням акценту у процесі професійної підготовки з репродуктивного (відтворювального) навчання на перетворювальну (творчу) діяльність студентів;

– створенням ситуації успіху студента у навчанні та особистісному розвитку (заохочення і стимулювання навчально-пізнавальної, науково-пошукової роботи в процесі опанування обраним фахом, забезпечення розвитку їхніх творчих здібностей, обдарованості і таланту, формування художньо-творчих умінь та навичок).

Ми глибоко переконані у тому, що досягти відповідального творчого ставлення студентів до професійного навчання можливо лише тоді, коли самі викладачі є справжніми творцями педагогічного процесу. Коли кожна прочитана лекція, проведене практичне чи семінарське заняття є справжнім майстер-класом із використанням найновіших педагогічних технологій, інтерактивних методів, що не лише стимулюють пізнавальну діяльність студентів, а й впливають на їхні емоції, почуття, мотиви поведінки. Розробляючи навчально-методичне забезпечення до вивчення кожної навчальної дисципліни, організації педагогічної практики, викладач, дотримуючись принципу творчого підходу, пропонує студентам для розробки актуальні дослідницькі завдання, різноманітні творчі проекти, педагогічні задачі, що розвивають у них креативне мислення, пробуджують прояв творчих здібностей тощо. При цьому доцільно реалізувати у навчальному процесі ідею вільного вибору студентами творчих завдань різного рівня складності. Особливе значення для формування творчого ставлення до професійного навчання студентів має безпосередня участь викладача у педагогічному процесі дошкільного навчального закладу під час педагогічної практики чи проведення лабораторних занять. Майстерність і творчість викладача у роботі з дошкільниками слугує для студентів професійним зразком, орієнтує на креатив, заохочує до творчої роботи з дітьми. Педагогічно доцільним є прояв партнерства викладачів і студентів у різних формах навчальної, наукової роботи, творчої співпраці в організації дозвілля, різноманітних культурно-виховних заходів. Співтворчість – необхідна умова педагогічного процесу у вищій школі, що забезпечує формування індивідуального педагогічного стилю діяльності, стає дієвим засобом професійного навчання.

Для формування творчих задатків майбутнього вихователя потрібне середовище, яке давало б змогу розвиватись тому, що студент уже має в своєму віці, і допомогло б розвинути в собі ті якості, яким раніше не приділяв належної уваги. Технологічним майданчиком для цього слугує організація аудиторної, позааудиторної роботи студентів, організація різних видів педагогічної практики. Завдання викладача – не тільки урізноманітнювати форми їх проведення, але й визначити і змодельовати місце кожного студента в навчальному процесі, визначити особисту траєкторію професійного навчання (кредитно-модульна система цьому сприяє якнайкраще).

Розвитку творчої особистості майбутнього фахівця-дошкільника сприяє поступовий (від курсу до курсу) перехід від репродуктивного навчання до навчання творчого. Формування у студентів творчого професійного мислення – процес, в якому на основі певних наукових фактів, їх засвоєння і застосування в активній діяльності відбувається розвиток операцій, видів і форм мислення, а також якостей розуму у відповідності до завдань і умов професійної діяльності. Особливо великі можливості для розвитку творчого мислення студентів на практичних і семінарських заняттях з використанням елементів позиційного навчання, де має місце опрацювання нової наукової інформації з позиціонування власної точки зору, установка на прояв самостійності, альтернативної думки, пошук нестандартних підходів до розв'язання практичних завдань. Дієвим засобом професійної підготовки майбутніх вихователів на засадах перетворювального (творчого) навчання є залучення студентів до науково-дослідної роботи. Традиційно елементи наукової роботи включаються в програму вивчення кожної дисципліни й відображаються у змісті навчально-дослідницьких завдань. В умовах ступеневої освіти, запровадження кредитно-модульної системи навчання, індивідуального плану професійної підготовки майбутнього фахівця особливого значення набуває організація науково-дослідної роботи студента як самостійного виду діяльності. Участь студентів у науково-дослідній роботі забезпечує не лише поглиблення й розширення теоретичних знань майбутніх педагогів із дисциплін фахової підготовки, а й водночас сприяє формуванню надзвичайно важливих професійно значущих і особистісних якостей студентів (самостійність, цілеспрямованість, організованість, креативність мислення, зосередженість тощо), формує інтерес до наукового пошуку, потребу в засвоєнні науково обґрунтованих знань, вміння самостійно їх здобувати з різноманітних джерел. У процесі нашого

Матеріали конференції "Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти"

дослідження встановлено, що творчий розвиток студентів у науково-дослідній роботі зумовлений низкою чинників, а саме:

- науковою компетентністю викладачів випускаючої кафедри, оскільки визнання їхнього авторитету як дослідників у науковій спільноті формує відповідне інтелектуальне середовище, в якому студенти здобувають професійну освіту;
- поінформованістю студентів про наукові здобутки викладачів, які навчають їх майбутньої професії;
- забезпеченням високого наукового рівня викладання навчальних дисциплін з опертям на найсучасніші досягнення психолого-педагогічної науки;
- урахуванням досягнень студентів у науково-дослідній роботі при визначенні їхнього особистого рейтингу успішності впродовж усього періоду навчання в університеті;
- зацікавленістю кожного викладача у творчій науковій співпраці зі студентами.

Це далеко не повний перелік чинників, які, на нашу думку, так чи інакше стимулюють розумову діяльність студентів, їх інтерес до науково-дослідної роботи, формують розуміння значущості наукових знань у професійній діяльності [4].

Виходячи з пріоритету особистості в життєдіяльності сучасного суспільства, викладачам варто пам'ятати, що творче ставлення студентів до професійного навчання заґрунтоване на ситуації успіху. Необхідно разом із студентом прагнути до його успіху, спершу незначного, але згодом – суттєвого, який надихає, пробуджує творчу активність у навчально-виховному процесі. Індивідуальний, особистісно орієнтований підходи у професійному навчанні – важливі важелі у роботі викладача, що сприяють розкриттю потенційних можливостей кожного студента, його здібностей, знаходженню себе у майбутній професії. Надзвичайно важливо сформувати суб'єктність студентів, їх активну позицію в опануванні майбутньою професією.

Висновки. Таким є наше бачення педагогічних умов формування творчої особистості майбутнього педагога дошкільної освіти на етапі його професійного навчання, що не виключає наявність й інших точок зору. Подальшої наукової розробки потребує проблема формування готовності майбутнього вихователя до педагогічної творчості у дошкільному навчальному закладі.

Література

1. Богоявленская Д.Б. Пути к творчеству / Д. Б. Богоявленская. – М. : Знание, 1981. – 96 с.
2. Кан-Калик В.А. Педагогическое творчество / В. А. Кан-Калик, Н. Д. Никандров. – М. : Педагогика, 1990. – 144 с.
3. Кічук Н. В. Формування творчої особистості вчителя / Н. В. Кічук– К.: Либідь, 1991. – 96 с.
4. Косенко Ю.М. Науково-дослідна робота студентів в умовах ступеневої освіти. Вища освіта України. – Додаток 3 (т. 6). – 2007. – Тематичний випуск „Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору: Моніторинг якості освіти” / Ю. М. Косенко – 452 с. – С. 127-133.
5. Кулюткин Ю.Н. Творческое мышление в профессиональной деятельности учителя / Ю. Н. Кулюткин // Вопросы психологии. – 1986. – № 2. – С.21-30.
6. Сисоєва С.О. Педагогічна творчість : [Монографія] / С. О. Сисоєва. – Х-К.: Кн. вид. „Каравела”, 1998. – 150 с.- С.6-22.
7. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості : Підручник / С.О.Сисоєва. – К.: Міленіум, 2006. – 346 с.